

Игорь Райкивский**ЯЗЫКОВО-ПРАВОПИСНЫЙ ВОПРОС В УКРАИНСКОМ НАЦИОНАЛЬНОМ ДВИЖЕНИИ ВОСТОЧНОЙ ГАЛИЧИНЫ 1850-Х ГОДОВ (ПО МАТЕРИАЛАМ ТОГДАШНЕЙ ПЕРИОДИКИ)**

В статье анализируется языково-правописный вопрос в украинском национальном движении Восточной Галичины 1850-х гг. Исследуемую проблему охарактеризовано с позиций ее значение в развитии украинского национального сознания.

Ключевые слова: Восточная Галичина, языково-правописный вопрос, украинское национальное движение, народная разговорная речь, периодическое издание.

Igor Raykivskyi**LINGUISTIC AND ORTHOGRAPHIC ISSUES IN THE UKRAINIAN NATIONAL MOVEMENT IN EASTERN GALYCHYNA OF 1850'S (ACCORDING TO THE PRESS OF THAT TIME)**

The article analyzes the linguistic and orthographic issues in the Ukrainian national movement in Eastern Galychyna 1850s. Studied the problem described from the standpoint of its importance in the development of Ukrainian national consciousness.

Key words: Eastern Galychyna, linguistic and orthographic issues, national movement, people's spoken language, the Ukrainian national movement, periodicals.

УДК 94(477)**Микола Галай****ПОЛЬСЬКА ГІМНАЗІЙНА ОСВІТА У 1918–1932 РОКАХ**

У статті проаналізовано офіційну політику Польської держави у гімназійній освіті упродовж 1918–1932 років. Досліджено місце українських середніх шкіл в гімназійній мережі країни, охарактеризовано особливості впровадження офіційної освітньої політики щодо середньої освіти на прикладі Тернопільського воєводства.

Ключові слова: середня освіта, Тернопільське воєводство, восьмирічні гімназії, атестат зрілості, Львівський шкільний округ.

Дослідження розвитку польської гімназійної освіти у 1918–1932 рр. є надзвичайно актуальним для сучасних українських реалій. Наша молода держава ще тільки розбудовує власну національну освітню систему. Приклад Польської держави періоду 1918–1932 рр. у розвитку гімназійної освіти може стати у майбутньому запорукою становлення вітчизняного шкільництва, а аналіз виявлених упродовж зазначеного періоду проблем – уникнути їх повторення.

Об'єктом дослідження виступає шкільництво Другої Речі Посполитої упродовж міжвоєнного періоду.

Предмет дослідження – тенденції і особливості розвитку польської гімназійної освіти упродовж 1918–1932 рр.

Мета статті полягає у дослідженні розвитку польської гімназійної освіти у 1918–1932 рр.

Реалізація мети дослідження передбачає розв'язання наступних завдань: з'ясування особливостей офіційної політики Польської держави щодо гімназійної освіти та її впровадження на місцях, аналіз характерних ознак системи середньої освіти Другої Речі Посполитої, з'ясування місця українських середніх шкіл у гімназійній мережі країни.

Хронологічні межі дослідження охоплюють період від відновлення незалежності Польської держави (1918 р.), становлення всіх сфер суспільно-політичного життя молоді країни та приєднання до неї західноукраїнських земель до прийняття закону про устрій шкільництва від 11 березня 1932 рр., що кардинально змінив систему середньої освіти, завершивши епоху восьмирічних гімназій та замінивши їх чотирирічними гімназіями і дворічними загальноосвітніми та трирічними професійними і педагогічними ліцеями.

Основними джерелами для написання статті стали нормативно-правові акти Другої Речі Посполитої [15–16], які торкалися питань функціонування середнього шкільництва, матеріали тогочасних українських періодичних видань [4–11] та офіційних статистичних щорічників Польської держави 1920–1930 рр. [18–28], що містять підбірку статистичних даних з найважливіших сфер соціально-економічного та освітньо-культурного життя польського суспільства за 1919–1930 рр.

Проблеми розвитку гімназійної освіти Польської держави упродовж 1918–1932 рр. вже були предметом досліджень українських та польських істориків. Багата на фактологічний матеріал монографія І. Ворончака. "Шкільництво Борщівщини" [1], у якій автор на підставі аналізу архівних джерел та широкого кола історіографічних матеріалів характеризує середнє шкільництво Борщівського повіту Тернопільського воєводства, звертаючи значну увагу на загальнодержавні процеси, що розгорталися в шкільництві.

Заслуговує на увагу також наукова праця Б. Ступарика "Шкільництво Галичини (1772–1939)" [12], у одному з розділів якої досліджується польська асиміляційна політика у сфері середньої освіти на західноукраїнських землях щодо українців і українського шкільництва упродовж 1919–1939 рр. та розкривається роль культурно-освітніх товариств у піднятті рівня освіченості населення Другої Речі Посполитої.

Обширну динаміку гімназійної освіти Польської держави, аналіз адміністративного устрою шкільництва та характеристики освітніх реформ Другої Речі Посполитої знаходимо у дисертації Н. Оболенчик "Кременецький ліцей в системі освіти Другої Речі Посполитої" [10].

Варто відмітити також працю польської дослідниці У. Врублевської "Освітня політика польської держави по відношенню до національних меншин, етнічних та релігійних груп, що проживали на Східних землях Другої Речі Посполитої" [14], що розкриває проблеми формування та реалізації освітньої політики Другої Речі Посполитої щодо національних меншин, етнічних та релігійних груп упродовж 1918–1939 рр. Особлива увага у цьому дослідженні звернена на питання польсько-українських взаємин міжвоєнного періоду та дискримінаційну освітню політику польської влади щодо національних меншин. Не применшуючи ваги усього історіографічного доробку з цієї проблематики, на наш погляд, тема польської гімназійної освіти у 1918–1932 рр. ще потребує належного наукового вивчення.

Разом зі здобуттям незалежності, Польська держава розпочала розбудову власної освітньої мережі, чільне місце у якій займали середні освітні заклади, що на відміну від початкових шкіл, котрі цілком регулювались новим законодавством, а зокрема Декретом про шкільний обов'язок від 7 лютого 1919 р., Законами про закладання і утримання державних початкових шкіл та про будівництво державних початкових шкіл від 17 лютого 1922 р., а також Законом, що містив деякі положення про організацію шкільництва від 31 липня 1924 р., запозичили основні організаційні принципи австрійської та частково німецької освітніх систем. Разом з тим значних інновацій зазнали навчальні програми, розроблені Міністерством релігійних визнань та народної освіти, вони вводились у дію упродовж 1919–1925 рр. поступово (починаючи від 1 класу) [17].

Навчальними закладами середнього рівня були восьмирічні гімназії, що мали двоступеневу структуру. Перший їх щабель, що отримав назву "нижчої гімназії", охоплював три роки навчання, під час яких викладались дисципліни загальноосвітнього характеру, а другий – "вищої гімназії" з п'ятирічним навчанням та частковою спеціалізацією. Існували три типи програм для учнів гімназій, за якими вони поділялись на відповідні напрями: гуманістичні з латиною (ґрунтувались на польській мові, історії, латинській мові), математично-природничі (математика, фізика, хімія, космографія, природознавство) та класичні (латинь, грецька мова, поєднані з вивченням класичної культури). Існували також неогуманітарні гімназії, без латинської мови [12, с. 113].

Вступ до восьмирічної гімназії передбачав складання спеціального іспиту, що формально охоплював матеріал чотирьох класів семикласної початкової школи [10, с. 39]. Таким чином, у освітній системі початкова та середня освіта не були жорстко пов'язаними. Крім того, при деяких середніх школах були відкриті спеціальні підготовчі класи, після закінчення яких учні могли вступати до шкіл середнього рівня, без навчання у початковій школі. Існування восьмирічної гімназії було типовим прикладом двоїстості шкільництва і предметом гострих суперечок. Прогресивна частина суспільства, критикувала гімназію через її елітарний характер, що перешкоджав отриманню середньої освіти дітям з бідних верств, консервативні ж прихильники захищали гімназію, як школу, що виховувала культурну еліту суспільства.

Значна увага в середніх школах зверталась на екзамени та отримання атестату зрілості (*matura*), що видавався після закінчення восьмирічної гімназії та відкривав шлях до здобуття вищої освіти [3, с. 112]. Закінчення гімназії та складання іспиту на отримання атестату зрілості було в тогочасній Польщі важливим критерієм соціального статусу, що надавав право вступу до вищого навчального закладу, скорочення терміну військової служби або вступу до вищої офіцерської школи. Сформувався специфічний тип випускника гімназії, характерний для значної частини тодішньої польської інтелігенції, що виявляв неабиякий інтерес до суспільних та гуманітарних наук, але найчастіше слабо зорієнтований у проблематиці точних, технічних та економічних наук [3, с. 112].

Беручи до уваги реальні можливості держави та післявоєнні труднощі, що унеможливлювали забезпечення зростаючих освітніх потреб країни в повному обсязі лише силами державних

навчальних закладів, нормативно-правова база Польської держави надавала можливість відкриття приватних середніх загальноосвітніх шкіл, що були вільні у виборі програми навчання, хоча Міністерство релігійних визнань та народної освіти й рекомендувало використовувати існуючі в державних школах програми.

Серед приватних середніх шкіл виділялися заклади, що мали повні чи неповні права державних (так звані "права публічності"). За їх відсутності, його учні, при переході до відповідних класів державних і приватних, з правами державних середніх шкіл, були змушені складати вступні іспити з усіх предметів, а випускники – екзамени на атестат зрілості перед державними комісіями [17].

Претендуючи на визнання прав державних шкіл, приватні середні загальноосвітні заклади мали виконати низку умов, а саме відповідність навчальних програм вимогам державних шкіл, керівний і учительський склад належної кваліфікації, високий науково-освітній рівень закладу, застосування державних приписів щодо віку, кількості учнів у класах, використання принципів заохочення, належне матеріально-технічне забезпечення.

Прагнучи систематизувати приватні освітні заклади середнього рівня, кураторія Львівського шкільного округу звернулася у 1920 р. до керівництва приватних середніх шкіл, що користувались правами публічності, наданими їм ще за часів Австро-Угорської імперії, з метою їх комплексної перевірки та підтвердження статусу, що надавався міністром релігійних визнань та народної освіти. У згаданому документі зазначалось також, що інспектору при перевірці конкретного закладу варто звернути особливу увагу на викладання у ньому польської мови, історії та географії Польщі [13, арк. 8]. Це в свою чергу означало посилення тиску на українське середнє шкільництво.

Характеризуючи систему середніх освітніх закладів Тернопільського воєводства, привертає увагу офіційна статистика. Станом на 1921–1922 навчальний рік з 14 середніх шкіл було 11 державних (усі чоловічі) та 3 приватні (одна жіноча та дві коєдукаційні (змішані)). З них 10 шкіл були польськомовними, 3 – українськомовними і 1 двомовна – польсько-українська. Кадровий склад гімназій становив 243 учителі, з яких за релігійною приналежністю було 131 римо-католицького (53,9 %), 78 греко-католицького (32,1 %), 1 євангелістського (0,4 %) та 33 іудейського (13,6 %) віросповідання. Що ж до учнівського контингенту середніх освітніх закладів, то у державних школах навчалося 3575 школярів (84 %), а у приватних 681 (16 %) [18–19]. З наведених даних робимо висновок про домінуюче становище в середньому шкільництві на теренах Тернопільського воєводства як кількості польських навчальних закладів, так і кадрового забезпечення учителями-поляками.

Значного удару мережі українських середніх шкіл завдав закон, що містив деякі положення про організацію шкільництва від 31 липня 1924 р., розроблений тогочасним міністром релігійних визнань та народної освіти Станіславом Грабським, відомий в історії ще як "Lex Grabski" ("Закон Грабського"), що регулював питання створення та діяльності шкіл з непольською мовою навчання. Згідно з цим документом, приватні середні освітні заклади з українською мовою навчання створювалися на аналогічних умовах, що й приватні школи з польською мовою навчання. Стосовно ж державного середнього шкільництва, то в законі зазначалося, що на офіційне прохання батьків 150 учнів української народності, які відвідували середні загальноосвітні школи з польською мовою навчання одного повіту чи адміністративно виділеного міста, для забезпечення їм навчання рідною мовою, мала бути створена державна двомовна середня загальноосвітня школа. Існуючі в одному повіті окремі середні загальноосвітні школи з польською і українською мовою навчання мали за можливості об'єднуватись в одну – двомовну. У середніх загальноосвітніх школах, як приватних, так і державних, з непольською мовою навчання було обов'язковим навчання польською мовою таких дисциплін, як польська мова та література, історія і географія, а також науки про сучасну Польщу [15].

Розпорядження від 7 січня 1925 р. уточнювало окремі положення цього закону, а зокрема, на території Польської держави дозволялось створювати державні середні загальноосвітні школи тільки з державною мовою навчання, або двомовні – польсько-українські. Заяви про запровадження у середніх загальноосвітніх школах навчання на непольській мові необхідно було оформити у вигляді окремих декларацій, підписаних у присутності директора державної середньої загальноосвітньої школи з польською мовою навчання, де школяр, або школярка навчалися, а крім того, вони повинні були містити підпис: "У моєї присутності" (від керівника школи) і свідоцтво про те, що особа, яка склала декларацію була батьком (матір'ю чи опікуном) дитини відвідуючої школу, та належить до народності, котрої хоче мову навчання для дитини. Їх директор школи пересилав до куратора шкільного округу, який розглядав і вирішував питання про створення двомовної школи [16].

У згаданих документах прослідковуємо явно дискримінаційну політику Польської держави у сфері середньої школи щодо українців. Звернемо увагу на той факт, що ще за Австро-Угорщини у Тернополі функціонувала державна гімназія з українською мовою навчання, що згідно з новим законом мала бути ліквідована або ж перетворена на двомовну [14, с. 114]. Та на цьому влада не зупинилася. Ґрунтуючись на положеннях Закону від 31 липня 1924 р., куратор Львівської кураторії

С. Собінський у розпорядженні від 22 червня 1925 р. зобов'язав запровадити в усіх середніх загальноосвітніх школах з польською мовою навчання обов'язкове вивчення таких дисциплін: польської мови і літератури, історії (загальної і польської), географії (загальної і польської), науки про сучасну Польщу. Вивчення цих предметів повинно було здійснюватись за обов'язковими програмами і лише польською мовою [1, с. 54].

Та попри протидію українському шкільництву владних структур, середня школа з українською мовою навчання продовжувала функціонувати в рамках приватних освітніх закладів. Важливу роль у цьому контексті відігравало педагогічне товариство "Рідна школа", що в межах тільки Тернопільського воєводства утримувало дві приватні гімназії з українською мовою навчання – у Тернополі та Заліщиках [2, с. 5].

Освітня політика Другої Речі Посполитої щодо національних меншин була мінливою в часі і залежала від низки політичних чинників. Зміна політичного режиму Польської держави у 1926 році спричинила до певного "потепління" в політиці до національних меншин [14, с. 117]. 1927 роком датується доволі неоднозначний крок польської влади, так прокоментований у газеті "Рідна школа": "Розпорядком міністра віросповідань і народної освіти уведено навчання української мови в польських гімназіях з тим, що в 1 класі є вона обов'язковою, а в усіх інших класах згідно обов'язковою. З цього приводу поробили поляки багато крику тут у Галичині, а також на Волині. Ми зовсім згодні з протестуючими поляками, що їм не треба вчити української мови, бо на українських землях можуть дуже добре виручити їх в знаннях української мови самі українці" [11, с. 15].

Згідно з розпорядженням кураторії Львівського шкільного округу приватним українським гімназіям дозволили викладання українською мовою загальної географії [11, с. 15]. Та, на жаль, це була тільки тимчасова політична стратегія, скерована на послаблення настроїв у суспільстві [14, с. 117]. Юридична неврегульованість середнього шкільництва Польської держави, що в основному функціонувало на підставі законів Австро-Угорської імперії призвела до того, що упродовж 20-х років ХХ століття виникла необхідність реформування середнього шкільництва. Про це свідчить низка статей О. Макарушки: "Перебудова середнього шкільництва" [9 с. 15–28] та "До реформи середньої школи" [7, с. 6–16; 8, с. 14–17]. Реформування потребувала не тільки система середньої освіти, а й її змістове наповнення. Так, у травні 1931 року кураторія Львівського шкільного округу організувала курс вивчення української мови для учителів середніх шкіл. На ньому було виголошено низку виступів педагогічного та методичного змісту, а найцікавіше, відбувалось обговорення навчальної програми з української мови, укладеної ще в 1913 році. Педагоги були одностайні в необхідності її зміни [5, с. 35]. Педагогічна дискусія про зміну методики навчання української мови та літератури в школі не була новою, неодноразово вона піднімалась на сторінках української преси [6, с. 37–50]. Не кращою була ситуація й з навчальною програмою з польської мови [4, с. 36–37].

Офіційна статистика Польської держави дає можливість простежити динаміку розвитку середніх шкіл Тернопільського воєводства у 20-х рр. ХХ століття (таблиця 1). Упродовж 1921–1929 навчального років стрімко зростає мережа середніх освітніх закладів воєводства, з 16, що мали 150 відділів, до 22, у яких діяли вже 218 відділів. Збільшується і кількість учителів з 243 до 413, а також учнів – з 4662 станом на 1921–1922 навчальний рік до 6693 у 1928–1929 рр. Серед відділів вищих гімназій найпопулярнішими були гуманітарний та класичний відділ, тоді як математико-природничий та реальний відділення мало найменшу кількість учнів у порівнянні з гуманістичним та класичним у межах Тернопільського воєводства і традиційним елітарним характером останніх. Інформація подана у таблиці 2.

Таблиця 1

Роки	Середніх шкіл	Відділів (класів)	Вчителів			Учнів		
			загалом	чоловіків	жінок	загалом	хлопців	дівчат
1921–1922	16	150	243	223	20	4662	4124	538
1922–1923	17	180	264	242	22	6227	5273	954
1923–1924	20	188	-	-	-	6744	5338	1406
1924–1925	20	196	372	337	35	6874	5447	1427
1925–1926	19	205	364	330	34	7111	5664	1447
1926–1927	20	213	386	-	-	7258	5695	1562
1927–1928	20	212	368	331	37	7045	5522	1523
1928–1929	22	218	413	351	62	6693	4848	1745

- дані невідомі.
[18–28].

Таблиця 2

Роки	Середніх шкіл	Учнів загалом	Учнів нижчої гімназії I-III класи	Учнів вищої гімназії 4-8 класи		
				класичне відділення	гуманістичне відділення	математично-природниче і реальне відділення
1921–1922	16	100	57,1	37,9		
1922–1923	17	100	56,9	42,1		
1923–1924	20	100	52,6	46,8		
1924–1925	20	100	46,3	17,6	30,3	5,6
1925–1926	19	100	39,2	21,8	39,9	5,2
1926–1927	20	100	33,7	11,8	40,1	4,7
1927–1928	20	100	28,4	17,7	43,1	4,6
1928–1929	22	100	26,8	12,1	46,1	4,1

[21–28].

Якщо ж аналізувати учнів гімназій за їхньою релігійною приналежністю, то прослідковуємо значно вищий відсоток римо-католицької та іудейської молоді у порівнянні з греко-католицькою в середніх освітніх закладах. Інформація подана у таблиці 3.

Таблиця 3

Роки	Учнів загалом	Учнів віросповідання					
		римо-католицького	греко-католицького	реформаторського і євангелістського	православного	іудейського	інші релігії
1921–1922	100	45,2	22,3	0,3	0	32,1	0,1
1922–1923	100	46,9	23,3	0,2	0,1	29,4	0,1
1923–1924	100	43,2	29,4	0,4	0,1	26,9	0,0
1924–1925	100	45	29,1	0,3	0,2	25,3	0,1

[18; 20–23]

Причин у цього явища декілька. З одного боку, українське населення здебільшого концентрувалося у селах, тоді як освітні заклади середнього рівня знаходились виключно у містах та містечках, тому український школяр для навчання в гімназії потребував оплати не тільки навчання, а й проживання. Окрім того, деякі гімназії при наборі у перший клас, надавали явну перевагу учням-полякам, римо-католикам.

Отже, упродовж 1918–1932 рр. польська гімназійна освіта стрімко розвивається, хоча й не отримує належного правового регулювання. До характерних рис польського середнього шкільництва зазначеного періоду можна віднести існування восьмирічної гімназії як основного типу середньої школи, її платний та елітарний характер. Розбудова ж українського середнього шкільництва відрізнялася від державних стандартів щодо середньої освіти. Державні українськомовні гімназії ліквідовують, а приватних позбавляють права публічності. Натомість для української молоді вступ до гімназій за рахунок певних чинників ускладнюється.

Список використаних джерел

- Ворончак І. Шкільництво на Борщівщині: Іст. нарис, Ч.1 / Ворончак. І.– Львів: ВЕЛАКС, 2003. – 123 с.
- Всенародне шкільництво в р. 1926/1927 // Рідна школа. – 1927. – Ч. 3. – С. 4–6.
- Громов Є. В. Організація професійної технічної освіти у Другій Речі Посполитій (1918 – 1939 рр.) / Громов Є. В. // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2008. – № 41. – С. 112–115.
- Кілька заваг про курс польоністів // Українська школа. – 1931. – Ч. 3. – С. 36–37.
- Курс для вчителів української мови // Українська школа. – 1931. – Ч. 3. – С. 34–36.
- Крушельницький А. Проект зміни способу навчання української мови та літератури / Крушельницький А. // Українська школа. – 1928. – Ч. 2 і 3. – С. 37–50.
- Макарушка О. До реформи середньої школи / Макарушка О. // Українська школа. – 1930. – Ч. 2. – С. 6–16.
- Макарушка О. До реформи середньої школи / Макарушка О. // Українська школа. – 1930. – Ч. 1 і 2. – С. 14–17.
- Макарушка О. Перебудова середньої школи / Макарушка О. // Українська школа. – 1928. – Ч. 2 і 3. – С. 15–28.
- Оболончик Н. Г. Кременецький ліцей в системі освіти Другої Речі Посполитої: дис. ... кандидата історичних наук: 07.00.01 / Оболончик Наталія Григорівна. – Луцьк, 2006. – 224 с.
- Різні вісті // Рідна школа. – 1927. – Ч. 3. – С. 15.
- Ступарик Б.М. Шкільництво Галичини (1772 – 1939) / Ступарик. Б. М. – Івано-Франківськ: 1994. – 144 с.
- Державний архів Тернопільської області, ф. 196, оп. 1, 92 арк.
- Wróblewska U. Polityka oświatowa państwa

polskiego wobec mniejszości narodowych, grup etnicznych i wyznaniowych zamieszkujących Kresy Wschodnie w II RP / U. Wróblewska // *Nayka*. – 2011. – № 2. – S. 109–124. 15. Ustawa zawierająca niektóre postanowienia o organizacji szkolnictwa. [Електронний ресурс] // *Dz.U.* 1924 nr 79 poz. 766. – z dnia 31 lipca 1924 r. – Режим доступу до журналу: <http://isap.sejm.gov.pl/Download?id=WDU19240790766&type=2>. 16. Rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego wydane w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych i Ministrem Rolnictwa i Dóbr Państwowych, w sprawie wykonania ustawy z dnia 31 lipca 1924 r., zawierającej niektóre postanowienia o organizacji szkolnictwa. [Електронний ресурс] // *Dz.U.* 1925 nr 3 poz. 33. – z dnia 7 stycznia 1925 r. – Режим доступу до журналу: <http://isap.sejm.gov.pl/Download?id=WDU19250030033&type=2>. 17. Kształcenia nauczycieli szkół powszechnych (podstawowych) lata 1918 – 1939. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журналу: <http://sites.google.com/site/ksztalcenienauczycieli/organizacja-ksztalcenia-nauczycieli/lata-1918-1939>. 18. Rocznik statystyki Rzeczypospolitej Polskiej 1920/22. [Електронний ресурс] / Główny Urząd Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej. R. 1. cz. 2. – Warszawa: nakł. Głównego Urzędu Statystycznego, 1923. – S. 255 – 294. – Режим доступу до журналу: http://statlibr.stat.gov.pl/exlibris/aleph/a18_1/apache_media/G6M3729C1YLRXQ25CEFG6B13GHT33.pdf. 19. Rocznik Polski 1922. [Електронний ресурс] / oprac. Ignacy Weinfeld. tablice statystyczne Wyd. 2. – Warszawa; Lwów: Książnica Polska Towarzystwa Nauczycieli Szkół Wyższych, 1922. – 142 s. – Режим доступу до журналу: http://statlibr.stat.gov.pl/exlibris/aleph/a18_1/apache_media/54CIV4YP62LQ4X83CQX99CUQ8NT3PM.pdf. 20. Rocznik statystyki Rzeczypospolitej Polskiej 1923. [Електронний ресурс] / Główny Urząd Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej. R. 2. – Warszawa: GUS, 1924. – S. 158 – 173. – Режим доступу до журналу: http://statlibr.stat.gov.pl/exlibris/aleph/a18_1/apache_media/Y733RA9P3RUJ93XUXR78CU2N33PEPM.pdf. 21. Rocznik statystyki Rzeczypospolitej Polskiej 1924. [Електронний ресурс] / Główny Urząd Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej. R. 3. – Warszawa: GUS, 1925. – S. 217 – 246. – Режим доступу до журналу: http://statlibr.stat.gov.pl/exlibris/aleph/a18_1/apache_media/62IK3EYEA7MFLJNMBJG8489LNQ8V4.pdf. 22. Rocznik statystyki Rzeczypospolitej Polskiej 1925/1926. [Електронний ресурс] / Główny Urząd Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej. R. 4. cz. 2. – Warszawa: GUS, 1927. – S. 385 – 404. – Режим доступу до журналу: http://statlibr.stat.gov.pl/exlibris/aleph/a18_1/apache_media/11HTHDKNXY7YABM8CKAF86ULYVA868.pdf. 23. Rocznik statystyki Rzeczypospolitej Polskiej 1925/1926. [Електронний ресурс] / Główny Urząd Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej. R. 4. cz. 2. – Warszawa: GUS, 1927. – S. 405 – 425. – Режим доступу до журналу: http://statlibr.stat.gov.pl/exlibris/aleph/a18_1/apache_media/NFLI5J3BNSTJGBBN8LS7ALR7QK35NT.pdf. 24. Rocznik statystyki Rzeczypospolitej Polskiej 1927. [Електронний ресурс] / Główny Urząd Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej. R. 5. cz. 2. – Warszawa: GUS, 1927. – S. 425 – 443. – Режим доступу до журналу: http://statlibr.stat.gov.pl/exlibris/aleph/a18_1/apache_media/KG6YKAQBL2MF6CBLUEGKEELRC7RUY7.pdf. 25. Rocznik statystyki Rzeczypospolitej Polskiej 1928. [Електронний ресурс] / Główny Urząd Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej. R. 6. – Warszawa: GUS, 1928. – S. 401 – 422. – Режим доступу до журналу: http://statlibr.stat.gov.pl/exlibris/aleph/a18_1/apache_media/6J381U6YALQTJDBCHTC1E26BVNB15D.pdf. 26. Rocznik statystyki Rzeczypospolitej Polskiej 1929. [Електронний ресурс] / Główny Urząd Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej. R. 7. – Warszawa: GUS, 1929. – S. 390 – 411. – Режим доступу до журналу: http://statlibr.stat.gov.pl/exlibris/aleph/a18_1/apache_media/24K7L7XAT3DJ4BR6GN7JIS1LTF4MTV.pdf. 27. Rocznik statystyki Rzeczypospolitej Polskiej 1930. [Електронний ресурс] / Główny Urząd Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej. R. 8. – Warszawa: GUS, 1930. – S. 367 – 387. – Режим доступу до журналу: http://statlibr.stat.gov.pl/exlibris/aleph/a18_1/apache_media/EVA2T11V363INEG2UYDLAKV1E4RTHM.pdf. 28. Rocznik statystyki Rzeczypospolitej Polskiej 1930. [Електронний ресурс] / Główny Urząd Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej. R. 8. – Warszawa: GUS, 1930. – S. 388 – 408. – Режим доступу до журналу: http://statlibr.stat.gov.pl/exlibris/aleph/a18_1/apache_media/RAUEKJFGI5JF7Q2BR3T7A74YTXSHN7.pdf

Николай Галай

ПОЛЬСКОЕ ГИМНАЗИЧЕСКОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В 1918–1932 ГОДАХ

В статье проанализировано официальную политику Польского государства относительно гимназического образования на протяжении 1918–1932 годов. Исследовано место украинских средних школ в гимназической сети страны, охарактеризованы особенности внедрения официальной образовательной политики относительно среднего образования на местах (на примере Тернопольского воеводства).

Ключевые слова: среднее образование, Тернопольское воеводство, восьмилетние гимназии, аттестат зрелости, Львовский школьный округ.

Mykola Galai

POLISH HIGH SCHOOL EDUCATION IN 1918–1932

Poland official policy according to the high school education during 1918–1932 is analysed in the article. The role of the secondary schools in the system of the state high schools is investigated there, the features of implementation the official educational policy to the secondary education in the places (on the example of Ternopil province).

Key words: secondary education, Ternopil province, octennial high schools, school leaving certificate, Lviv school district.

УДК 94(477)

Іван Зуляк

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ "ПРОСВІТОЮ" СВЯТКУВАНЬ У ЗАХІДНІЙ УКРАЇНІ В МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД

У статті проаналізовано особливості організації та проведення "Просвітою" у Західній Україні в міжвоєнний період свята пісні, книжки, матері, Т. Шевченка, І. Франка та інших українських громадських і культурних діячів, що сприяли активізації національної свідомості. Досліджено специфіку проведення просвітянських свят із залученням якнайширших кіл українства, просвітніх осередків, кооператив, шкіл. Злагоджена і чітко продумана програма святкувань свідчила про значну організаційну підготовку, авторитет товариства, його підтримку громадськістю, давала змогу провести святкування на належному рівні.

Ключові слова: Західна Україна, "Просвіта", міжвоєнний період, комітет свята, святкування.

Актуальність досліджуваної проблеми полягає у тому, що важливе місце у діяльності товариства посідали свята пісні, книжки, матері, "Просвіти", Т. Шевченка, І. Франка та інших українських громадських і культурних діячів.

Аналіз досліджуваної проблематики свідчить про те, що у проведенні просвітянських свят використовувалися різноманітні форми культурно-просвітньої праці: популяризація української народної пісенної творчості, найбільш поширених мелодій народних творів для хорів, зокрема старогалицької пісні й творів галицьких композиторів початку ХІХ ст., поширення популярних видань з історії України й української літератури, тематичні книжкові виставки, прочитання рефератів про життя і діяльність відомих українців, впорядкування могил українських героїв тощо. "Просвіта" підтримувала масові заходи, започатковані іншими українськими інституціями з нагоди свята Крут, проголошення самостійності УНР, роковин смерті С. Петлюри, інших пам'ятних дат.

Діяльність товариства у Західній Україні була важливим чинником розвитку культурно-просвітнього руху, визначала напрямні національного поступу й організаційні форми виховання українців, залучення їх до просвітньої праці, формувала світогляд нації, патріотизм, ідеологію і втілення на практиці просвітньої ідеї.

"Просвіта" у Західній Україні посідала чільне місце й відігравала важливу роль у культурно-просвітньому русі, виступала консолідуючим чинником різних соціальних верств українства. Це свідчило про зростання визнаного авторитету товариства, його підтримку громадськістю Західної України.

Наукова новизна статті полягає у тому, що у публікації зроблено спробу дослідження особливостей організації і проведення "Просвітою" святкувань у Західній Україні в міжвоєнний період на основі аналізу злагодженої й чітко продуманої програми, що давало змогу визначити роль Головного віділу, прослідкувати діяльність відповідних комітетів й комісій, провести святкування на належному патріотичному рівні.

Об'єктом дослідження виступають культурно-просвітні процеси у Західній Україні як важливий чинник діяльності товариства з метою консолідації українства, формування національної свідомості.

Предмет дослідження – аналіз особливостей організації і проведення "Просвітою" святкувань у Західній Україні в міжвоєнний період.

Мета публікації – дослідити особливості організації і проведення "Просвітою" святкувань у Західній Україні в міжвоєнний період.

Завдання дослідження полягають у тому, щоб проаналізувати особливості організації і проведення святкувань як освітньо-виховного чинника у формуванні національної свідомості, проаналізувати роль Головного віділу, філій і читалень, простежити їх організаційну діяльність й інших українських інституцій у цьому процесі.

Незважаючи на певні здобутки науковців у дослідженні діяльності "Просвіти" в Західній Україні в міжвоєнний період, поза межами наукових публікацій залишається чимало важливих нерозв'язаних питань. Зокрема, це особливості організації і проведення святкувань товариством у досліджуваний